

Posudek oponenta

Sam Hýř svou bakalářskou práci soustředil k literárněkritické publicistice Jakuba Arbesa se zvláštním zřetelem k jeho pracím o K. H. Máchovi. Téma samo představuje, vzhledem k povaze bakalářského studia, ambiciózní volbu: V Hýřově rozvrhu předpokládá rozsáhlou heuristiku v máchovské filologii, především v jejích začátcích, dále přehled o dějinách kriticismu a estetického hodnocení literatury, jakož i o dějinách našeho oboru, tj. literárněhistorické bohemistiky.

Práce je přehledně strukturována, postupuje od soudobé situace literární kritiky a historie, přes Arbesova literární a literárněkritická východiska k historii recepce Máchova díla v 19. století, charakteristice Arbesovy literárněkritické aktivity až po charakterizační chronologii jeho máchovských příspěvků. Je zřejmé, že jádru práce, tj. popisu mnohostranného Arbesova zájmu o osobnost a tvorbu čelného představitele naší romantiky, byla věnována největší pozornost. Téma úvodních, do jisté míry i závěrečných kapitol (aktuální problémy máchovského bádání) do značné míry přesahuje možnosti bakalářské práce. Arbesova kritická činnost spadá do období, v němž se situace a funkce estetického kriticismu dynamicky proměňovala a zároveň se vyhraňovaly nové přístupy k literárněhistorickému studiu v monografických i syntetických žánrech a nový názor na předmět literárního dějepisu jako takový. Arbes patřil mezi osobnosti, kterých si mladá modernističtí kritikové vážili – příznačná je v tomto smyslu vzpomínka Jiřího Karáska. Vedla je k tomu bezpochyby i spřízněnost v názoru na prioritu estetického hodnocení v přístupu k literatuře a jeho emancipaci od ideologických norem (obraznost a původnost stylová proti poznávací funkci literatury, původnost jako neodvozenost, původnost jako atribut kulturní svébytnosti).

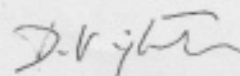
Bylo by patrně ústrojnější omezit práci pouze na charakteristiku Arbesovy kritické tvorby – vysvětlení historická situace literárněkritického a literárněhistorického uvažování trpí povšečností, generalizacemi a neobratností formulační („Výraznými autoritami konce 19. století byli v oboru literární historie Milošem Weingartem označeni Jan Máchal, Jaroslav Vlček a Jan Jakubec“, s. 12). Mezi citelné deficity této části výkladu patří mj. podstatnější charakteristika kritiky Havlíčkovy či chybějící zmínka o kritice Nerudově. Hlavní oporu zde výkladu poskytla studie Weingartova, jejímž cílem však byla především deklarace nových oblastí výzkumu, má tedy emancipační a perspektivistickou povahu, a studie Václava Černého *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Ta však především představuje bilanci kritikovu, tj. vyhraněný výklad kritické situace spjatý s Černého personalistickou koncepcí literatury, nikoli historický výklad o dějinách kritiky. Způsob, jakým tuto charakteristiku kritiky, na jejíž anachronismus upozorňovala již její soudobý ohlas, Sam Hýř využívá, ho vede k nedorozumění s jeho vlastním úkolem, který není primárně normativní, axiologický (jako u Černého), nýbrž literárněhistoricky interpretační. Druhá reference k Černého literárněhistorickému lansonovskému přístupu v kapitole 8.1 by tu mohla být funkční, je ovšem nepřesně vyložena: Černý připomíná Lansonovu přednášku o postupech literárního dějepisu především ve smyslu soustavnosti a systematičnosti, slovem pozitivní věcnosti přístupu k historickému předmětu. Ta v zásadě reflektuje jeho významovou jednotu a (historický) smysl. Srovnání, které autor práce vede mezi Lansonovým pozitivismem a Arbesovou kritickou publicistikou je příkladem krátkého spojení, neboť Arbesův máchovský zájem je veden zcela jinou motivací, než je zájem literárního historika Lansonova druhu: Jde tu, jak plyne i z dalšího textu práce, o obranu, rehabilitaci a estetickou identifikaci, o programovou manifestaci liberálního přístupu k umění a zdůraznění kontinuity tam, kde jiní zdůrazňují diskontinuitu. To samozřejmě

neznamená, že by se dílčím způsobem neseťkal s metodami kritické filologie. Jeho práci však tyto metody nevedou, pouze ji podpírají tam, kde to potřebuje.

Oddíly věnované máchovské recepci obsahují rovněž některá zjednodušení. Především se nezmiňují o podstatné části tohoto ohlasu, tj. o ohlasu básnickém a literárním. Rovněž modernistické máchovské recepci by mohla být věnována větší pozornost. Práce však posléze dospívá ke svému tematickému těžišku a zde, tj. v kapitolách 5–8 si vede o poznání lépe. V zásadě se zde daří charakterizovat povahu Arbesova přístupu k literatuře, jeho objektivistických cílů, které byly zcela v souladu s jeho liberálním racionalismem. Co se týče údajného rozporu mezi beletrizujícím (vyprávěcím a fabulačním) žánrem a objektivistickým požadavkem, pak nutno připomenout, že o rozpor ve skutečnosti nešlo – v soudobém kontextu naopak spisovatel, tj. univerzální znalec literárního tvaru je jedině kompetentní zpřístupnit a osvětlit charakter díla jiného v jeho obecném rozměru (srov. literární publicistiku např. J. Vrchlického). Arbes byl novinář a jeho publicistika využívá nejen sousedství s jeho prozaickou tvorbou, ale i s žánry příznačnými pro soudobá periodika (fejton, causerie, črta...). Je tedy irelevantní přikládat na jeho texty kritéria odvozená z odborného stylu vědeckých prací, který i v soudobém provozu nabýval značné variability od narativních dějin Vlčkových po přísnou analytickou věcnost Listů filologických, od Hanušovy střízlivosti po květnatý styl Novákův. Máme rovněž příklady stylové polarizace ve vědeckých pracích jednoho autora – jako např. u O. Fischera (podle povahy problému) nebo J. Pekaře. O literární povahu vědeckých textů se vedla právě v období Arbesovy činnosti polemika a vědecký jazyk se proměňoval i v takových kontroverzích, jaké vyvolala Freudova slavná kniha v roce 1900.

Předložená bakalářská práce se obstojně vyrovnává se svým hlavním úkolem, tj. soustavně vylíčit koncentraci máchovského tématu v Arbesově publicistice. Většinou vystačí s charakteristikou tématu jednotlivých příspěvků, mnohdy však zaujme přesným postřehem týkajícím se analytického postupu, využitého materiálu a kontextových vazeb. V závěrečných oddílech téma rozšiřuje o význam Arbesova bádání pro moderní máchovskou filologii a výčet silných a slabých momentů v jeho přístupu.

Vzhledem k materiállovému záběru práce, náročnosti tématu a nosnosti jejího jádra lze konstatovat, že jde o uspokojivý výsledek dlouhodobého studia a poctivého odhodlání vypořádat se se složitým literárněhistorickým problémem zasahujícím do různých vrstev našeho oboru. Navzdory některým argumentačním slabinám a obtížím, kterým by se dalo předejít zúžením tematického záběru, jakož i stylistickým neobratnostem, jde o práci, kterou lze bezesporu doporučit k obhajobě a předběžně hodnotit jako velmi dobrou.

Doc. PhDr. Daniel Vojtěch, Ph.D.

Praha 22. 1. 2024